

en de excessen van of die van het muziek terrein tegen de bedoelde in oorzaken naar eigen inzicht te midden van draagzaam politiek in den aanvang van ons, als leidende, soms teveel op den in „Anti Rev. Staat“ (1935). Al toen te veel Kuyper'se leerreef in beide namen uit Kuyper's heldere uitspraken, bedoelen en streven.

staatkundig terrein, rijk Godskenia en rd, een voorstelling „Gemeene Gratie“, ets zou leeren noemde en door niets go gevoelen (Lap.) dat „uit de Heilige nia omtrent de o moet aanvullen van le hier gegeven uit moet worden naam in natuur en is Schrift geopenbaard spraken in genoemd 166, 168, 172 e.a. altijd in zijn kringen hij ons soms op en schrijver de trecht in 1901) zijt klaar. Ook trots de aangewezen „milde beginsel was: God Christus op des levens, waarop t: Dit is Mijn. De hepping, maar door ge-christianiseerde undige leven. Dat a En dat was ook in et staatkundig leu nd zout te doen doe de voor haar terrein tafels van de Wel zijn we uitgeloom l heeft Kuyper on rstaan. En nu vree

ing van een „Natu als het land in noo oot geschieden. Al langer dan een beint het stichten van eberij geweest, is ooch geen willekeur. Ik al of niet te velen, ook maar vollen. Het was toch dat we zoo politiek, dat het zó moest op staatkundig elden dat anders op

ik wat we door de en. Dat is een vruch lache staatkunde rouwen. Met de helind moest opvoeden hriftuurlijke gedachrt, werd althans te ik niet ondankear ke politiek. Ik dea tegen Godslastering hier zaken, die m rheid beperkt is an een natie of hel niet allereerst maatregelen moeten den wel. Ook dat w ekkelijk klein smat sch kunnen hebben. sultaten blijken mijn zorg): Is er b i stelijke politiek t besef, dat Gods moeten worden in uitgetogen zijn? uitgieten op publiek en Naam Gods. Zijn aangedaan? Niet te bolsjewistische „op ol als „voorbeelden“, wat met goddeloos ht wordt, een grov ? Is onze werelst in Staat, een karab behoort te worden e stemmen-meerder leke Christelijke ge stellen van nationale n zooveel meer (nu de“, Dec. 1935) zic orsteling voor

k tot mijn droefheid ontwerp-Donne tot dalastering getoelste Godslastering tellen, maar dat b moederheid in de rstele Godslastering de krenking, daa aangedaan. Ik kan : waarom niet beide

gronden gehandhaafd? Maar ik kan begrijpen, dat, als een minister geen meerderheid kan vinden op grond van de eerste tafel der Wet en toch in zijn consciëntie gevoelde, dat hij in deze materie op moet treden, dan komt met gronden aan de tweede tafel der Wet ontbrekend (krenking van de gevoelens des naasten). Zoo hij maar immer een kloek getuigenis daarbij uit late gaan, dat het anders moest (op grond van de eerste tafel), maar vanwege de hardheid des harten van velen niet anders kan, gelijk dan ook minister Donner deed. Zoo we dat getuigenis niet laten uitgaan en dat punt niet ocherp voor onze aandacht houden, dan zijn we met deze Christelijke politiek tot humanisme vervallen. En juist daarom deed het mij pijn, dat, nog wel onderscheidende onzer toonaangevende mannen, principieel (als niet noodgedwongen als Donner deed) maar principieel ontkenden, dat Godslastering als zoodaig door de Overheid gestraft moet worden!

Dat is dus een verwerpen van den band der Overheid van de eerste tafel der Wet. Van een prijsgeven, dat men om Gods wille de zonde van Godslastering, of welke zonde ook, die publiek tegen Gods Naam of dienst gaat, moet straffen. Een prijsgeven van de waarheid, nog altijd door ons beleden, dat de Overheid voor Gods eer moet waken. Op haar terrein.

En dezen plicht ten uitvoer moet leggen voor zoover ze maar immer kan.

En hier vrees ik nu, dat we van afglijden.

We stellen als Calvinisten de eere Gods voorop. Daarom bestaan wij als politieke partij. Niet om baantjes en om voordeel, maar om Gods rechten ook in het staatkundige te handhaven. Calvin leert het ons herhaaldelijk, dat de Overheid in haar wettigen Gods recht en dienst op haar terrein „niet voorbijgaan mag“. Ik weet het, ook Calvin was een kind van zijn tijd, en daarom haal ik alleen van hem aan, waarin ik meende, dat ze tot dusver allen in overeenstemden. Maar waarvan ik nu vrees, op grond van de in mijn meer genoemde artikelen vermelde gegevens, dat wij afzakken. Kuyper klom op van het vooropstellen der natuurlijke religie tot een plaats inruimen aan de geopenbaarde waarheid. Zie ik goed, dan zijn wij bezig af te zakken van den eisch der geopenbaarde waarheid voor Staat en Overheid tot een Staat, die daarmede niet behoeft te rekenen, maar die al haar licht uit de natuur ontvangt, tot den neutralen staat, op zijn best tot den staat der natuurlijke religie. Tot een staat op a part terrein der algemeene genade waarop het Christendom geen zeggenschap zou hebben. Waarbij het Christendom tot een soort d'enum superadditum gemaakt wordt. De herscheppende betekenis van het Christendom ontkennd wordt. En God van het staatkundig terrein nimmer Zijn eer kan ontvangen. Dat kan alleen in Christus.

Waar het ging om Gods rechten en die van Zijn Gemilde in de Kerk, en zoo ging het in het Tweede Reveil ook om Gods rechten en die van Christus in het staatkundig leven, natuurlijk elk terrein naar zijn eigen aard.

Kuyper zette in het begin van zijn optreden de natuurlijke religie voorop en de geopenbaarde waarheid in de schaduw omdat hij moest, noodgedwongen; thans gaat men dat uit principieele redenen den. En daartegen gaat mijn getuigenis. Ik acht het een afbreken van onze Calvinistische beginselen in de tweede Reveil doorgebroken, in dat Reveil, waarvan de Doleantie het middelpunt was.

v. L.

Over den „cantus firmus“.

In „Het Blandje“, maandblad voor de Hersteld Evangelisch Lutherse Gemeente Amsterdam, van 1 Maart, heb ik een uit „De Standaard“ van 3 Febr. overgenomen artikel onder den titel: „Verrijking van het Kerkgezag“. Indertijd heb ik het artikel in „De Standaard“ zelf over het hoofd gezien. Ik citeer:

De heer Jan Zwart heeft gistermorgen in de Hersteld Evang. Luth. Kerk aan den Kloveniersburgwal te Amsterdam een proeve tot verrijking van den kerkzang genomen, welke een oogenblik onze aandacht vraagt. Want wat hier verricht werd, verdient navolging en op historische gronden en omdat het muzikaal gedeelte van de godsdienstoefening er door wijnt.

Cantus firmus-zingen — zoover zijn we reeds achterop geraakt in den gemeentezang, dat velen niet weten wat dit beteekent. Het is het gezang, dat gezongen wordt door de gemeente met orgelbegeleiding, het gewone kerkelijk lied dus, maar dat tegelijk omzungen wordt door kunstvolle koorpolyphonie in obligate partijen. De gemeente stort in haar zang haar hart uit tot God, zij zingt den zoogenaamden cantus firmus en het kerkkoor zorgt met het orgel voor contrapunten en de begeleiding. Een veelstemmig lied derhalve, dat een verrassende werking heeft, omdat het koor niet de gemeente-melodie verdubbelt, maar er tegenin en bovenuit contrapunteert.

Dit zingen van koor en gemeente tezamen is niet alleen een verrijking van het muzikaal gedeelte der erediensten, maar tevens meer in den stijl der muziek en haar aandeel bij de godsdienstoefeningen dan het uitvoeren van bijvoorbeeld motetten of andere muziek, welke, als het er op aan komt, slechts in los verband met den dienst staat, althans er niet organisch bij behoort of er uit opgebloeid is.

Vervolgens wordt verteld van een preek van Ds Westermann, in welke preek de begrippen „transcendentie en immanentie, heiligheid en liefde Gods“ (ik volg het verslag) werden behandeld:

De tusschenzangen bij de predikatie drukten het verschil tusschen beide begrippen uit; zij waren het

majesteitelijk „De Heer is God en niemand meer“ en het teedere „Jezus neemt de zondaars aan“. Beide waren dus een onlosmakelijk deel van de godsdienst-oefening; een willekeurige motette van Bach zou dit niet geweest zijn. Maar wel was dit ook de canonische bewerking van het slot — het „Amenspel“ — van Psalm 84 „Hoe lieflijk, hoe vol heilgenot“. Zoo werd een geheel geboren van deelen, die bij elkaar behoorden en dat slechts kan dienen tot meerderen luister van den dienst.

Mits — de uitvoering aan redelijke eischen voldoet; een dergelijke gecombineerde gemeente- en koorzang kan slechts worden geleid door een organist, tevens koördinant, die in staat is een dergelijke moeilijke opgave tot goede oplossing te brengen. En aanstonds willen we hierop laten volgen, dat Jan Zwart er in geslaagd is ieder volkomen te overtuigen van de belangrijke verbetering van dit kerkelijk gezang. Zijn vierstemmige bewerkingen der koralen voor het koor werden door een koor van circa 30 personen op uitstekende wijze gezongen en het contrapunteerend gezang tegen den gemeentezang in klank in alle opzichten verdienstelijk. En onwillekeurig moesten we aan Luthers woorden denken, die in verrukking kwam, wanneer om de eenvoudige wijs heen vier of vijf andere stemmen „al juichende speelden en sprongen en in allerhande manier en klank diezelfde wijs wonderbaarlijk varieerden en toonden en als in hemelschen reidans uitvoerden, elkander vriendelijk begroetend en omarmend, zó, dat diegene, die dat alles een weinig verstond, en er door bewogen werd, zich daarover ten zeerste moest verbazen“.

Het blad herinnert eraan, dat deze „wijze van gemeentezang ten dage van Luther en Calvin“ bestond, en verheugt zich erover,

dat het aan het initiatief van Jan Zwart is te danken, dat thans is teruggekeerd tot een oude traditie, waarvan de resultaten ook thans niet nagelaten hebben indruk te maken. Slechts dit — Osiander redde in de Lutherse kerk den gemeentezang door in 1586 de melodie van den tenor naar den discant — de hoogste stem — te verleggen; hierdoor werd voorkomen, dat de gemeente, die de melodieën nog niet volkomen onder de knie had, nu eens met deze stem, dan weer met een andere meezong. Aan dit laatste euvel lijden wij thans niet meer; de gemeenten kennen het kerkelijk lied. En bij ons is wel eens de vraag gerezen of Calvin, wanneer Bourgeois op de betrekkelijk eenvoudige gedachte van Osiander gekomen was, zijn bezwaren tegen een kerkkoor zou gehandhaafd hebben.

Het artikel besluit:

In elk geval heeft Zwart zich ook aan die tijden gespiegeld. In de kerk vóór de Reformatie had het meerstemmig Psalmgezag zonder begeleiding tegen het einde der 16de eeuw als het ware zijn volkomenheid bereikt. Daarna werd het te kunstig, toen steeds meer stemmen — in de wereldlijke muziek soms tot veertien toe — door elkander gevlochten werden, zoodat de cantus firmus haast niet te onderscheiden was. Zwart heeft een eenvoudige vierstemmige koorpolyphonie gekozen. Een solo laat hij niet door een beroepszanger zingen, doch een goed-zingend gemeentelid. Zijn bedoeling is, dat de gemeentezang hoofdzakelijk blijve en dat het koor slechts „versierend“ werkt. En in dit alles is hij zeer goed geslaagd; koor- en gemeentezang sloten volkomen op elkander aan.

Aanstaanden Zondag (8 Maart) wordt de proefneming herhaald. We hopen, dat de heer Zwart, medewerker aan ons blad, zijn denkbeelden nog eens uiteenzetten zal. Want hoezeer ik ook mijn liturgische geweten onder vraag, ik kan tegen zulke wijze van zingen geen principieele bezwaren vinden. Alleen maar: het moet kunnen. Beter niet, dan dat er buikpijn van komt.

Over een persvullwerper der N.S.B.

De heer E. J. Roskam Hzn, over wiens lage geschrift en distributie van laag geschrift heel de Gereformeerde pers den staf breekt — de heer Mussert heeft slechte propagandisten, en het zal dus na de mislukte acties der heeren De Bruin en Roskam nog wel erger worden met de N. S. B.-propaganda, deze week is er tenminste al weer een anonieme mijnheer ergens aan het uitroepen tegen ondergeteekende geslagen — de heer Roskam, zeg ik, heeft in antwoord op een ook door ons uit de „N. Prov. Gr. Crt.“ aangehaald artikel een ingezonden stuk aangeboden aan dit blad. Uit dit geschrift nemen we over:

Ik ben in het bezit van een officieele perskaart van „Volk en Vaderland“.

Ik toonde mijn kaart bij den ingang der zaal.

Ik liet de kaart nogmaals zien toen men aan het tafeltje van de controle er om vroeg.

Ik had daar plaats genomen op aanwijzing der controle.

Door ons Hoofdkwartier was telefonisch aan Mr G. H. A. Grosheide gevraagd, of er toegang was voor onze pers, waarop werd medegedeeld, dat wij dat den volgende dag zouden vernemen. Den volgende dag werd ons bericht, dat onze pers welkom was.

Op deze opmerkingen antwoordt de „N. Pr. Gr. Crt.“ enkele rake dingen. We lezen:

Wij hebben gansch niet betwist, dat de inzender den koninklijken weg heeft bewandeld om bij de herdenking van de Doleantie binnen te komen. We verklaren immers, dat we zelve niet begrepen, hoe de leiding zijn aanwezigheid heeft kunnen gedoogen. En we willen er wel aan toevoegen, dat het ons een raadsel is wat de inzender hier vertelt, dat Mr Grosheide hem berichtte, dat zijn pers welkom was. Hier gaat een beroep op de aanwezigheid van de liberale pers niet op. Want die kwam er om ambtelijk haar werk te doen. De heer Roskam niet.

Vervolgens komt ter sprake, hoe deze heer naar de wijze der katten zich streelt aan een ander: hij citeert

een der sprekers op den doleantiedag, van wiens rede hij (zie ons voorgaand nummer) blijkbaar niets begrepen heeft: Prof. Honig, doch misbruikt en passant diens naam. De „N. Prov. Gr. Crt.“ merkt daarover op:

en dat, terwijl diezelfde Prof. Honig in het jongste nummer van „De Bazuin“ uit het Rott. orgaan „De Vuurtoren“ een bijdrage onder den titel: „N. S. B.-vuil“ met instemming overneemt! 't Zijn wel feestnummers daar in dien N. S. B.-kring.

Vervolgens:

Wij hebben eens in zijn onmiddellijke omgeving in Amsterdam een onderzoek naar zijn ambtelijke gedragingen en bezigheden ingesteld. We schreven, dat de heer Roskam geen perskaart als journalist bezit. En dat houden we vol! Maakt het bezit van een „officieele“ perskaart (wat beteekent het woord officieel hier eigenlijk?) iemand tot journalist? Welneen. Een perskaart van een bepaald orgaan wil niet anders zeggen, dan dat de houder de waarheid spreekt. Maar daarmede is men nog geen journalist. Dat stond voor ons reeds a priori vast. Immers als hij journalist was in dienst van de N. S. B. en daarin zou vinden zijn dagtaak en levensonderhoud, dan was hij een van de vele door deze beweging gemaakte „bonzen“.

Even later:

Is hij dus geen journalist en geen „bons“, dan mag hij zich daarvoor ook niet uitgeven! Noch op de ledenlijst van de Amsterdamsche Pers, noch op die van den Ned. Journalistenkring komt de naam van den inzender voor, terwijl hij ook niet behoort tot die journalisten, die in het bezit zijn van een penning, die het visum draagt van den hoofdcommissaris van politie, gelijk in de groote steden het geval is. Maar dan kon hij nog wel journalist zijn. We hebben dies onze onderzoekingen nog verder uitgestrekt. Daarbij is ons gebleken, dat de heer Roskam... „vertegenwoordiger is van een firma in suikerwerken en chocolade etc.“!!! Dus wordt hij geacht verstand te hebben van zoetigheden en dergelijke, maar niet van persmanieren en -gewoonten! En handhaven wij onze opmerking dat de heer Roskam „geen perskaart als journalist bezit“. En als er ergens een blad of een blaadje is, dat hem loslaat op en in vergaderingen waar hij niet thuis hoort en waar men helaas hem niet buiten de deur zet, dan is hij daarmede nog niet tot journalist geproclameerd, al denkt hij dat mischien!

Met opzet stonden wij bij dit ingezonden even breed stil. Omdat de manieren en methoden van de N. S. B., die vol Farizeïsme op den troon zit en ieder elke week op de meest onbeschaamde wijze de levieten leest, zoo in en in verachtelijk zijn. En omdat we het betreuren, dat onze menschen vaak zoo edelmoe-dig zijn, dat ze toelaten dat ze in hun eigen huis worden uitgescholden. Wij niet! En waar „Volk en Vaderland“ geen nieuwsblad is, maar partij-orgaan, en dus niet berichtgeving, maar vuilspuiterij voorzat, daar had de heer Roskam, die een rol speelt, die we hier niet nader zullen kwalificeeren en hier kwam omdat hij uit dezen kring afkomstig is en dus het best hem bestoken kan, buiten de deur behooren gezet te worden. Kort en goed en zonder eenig pardon!

Nu we toch, volledigheidshalve, nog even bij dezen heer verblijven, geven we uit de veelheid van artikelen, die de Geref. pers tegen dezen door het z.g. hoofdkwartier der N. S. B. gebruikten linskecht richt, nog aan twee het woord. We kiezen een juist deze week verschenen artikel van Da F. C. Meijster in „Rott. Kb.“:

De N.S.B. legt tegenwoordig een warme belangstelling aan den dag voor de leden der Gereformeerde Kerken. Hij richt zich in „Volk en Vaderland“ zelfs met een Open Brief tot ons.

Blijkbaar heeft men in die kringen ontdekt, dat wij een levenskrachtig deel van „volk en vaderland“ uitmaken, en het de moeite waard zal zijn ons tot vrienden te maken.

Daarom begint men ons... te beklagen!

Ach ja, wij wisten het wel niet, wij doorzagen het niet in onze kortzichtigheid, maar wij zijn, in weerwil van onze vermeende vrijheid, eigenlijk weer slaven geworden, onderworpen aan despotieke predikanten en professoren, aan leidslieden, die ons verleidten.

Onder die mannen, wier gehoorzame koelies wij zoo langzamerhand geworden zijn, dient vooral gesignaleerd Prof. Schilder, die onder de N.S.B.-ers even geliefd is als Simson weleer bij de Filistijnen.

De N.S.B. wil over ons hoofd uitstorten, als een hoorn van overvloed, al de zegeningen van den kenden „absoluten staat“.

Beleefd worden we verzocht alvast ons hoofd te buigen ter wille van die ceremonie. Maar Prof. Schilder, die met heldere oogen in dien hoorn gekeken heeft, heeft niet opgehouden ons te vertellen, dat er heelemaal geen overvloed in zit, maar wel een gevaarlijk complex van voor ons onaanvaardbare beginselen.

Daarom komt de N.S.B. ons waarschuwen tegen dien waarschuwendes Prof. Schilder, en tegen allen, die met hem één lijn trekken.

Uit medelijden natuurlijk! En heelemaal niet om het één of ander!

Want heusch, de N.S.B. zegt het zoo goed met kerk en godsdienst te meenen. Daarom bedreeft hij zich oprecht over onze kortzichtigheid, die ons afkeerig doet staan tegenover zijn zoo hartelijk aangeboden sympathie.

Hij kan maar niet begrijpen, dat we niet warm loopen, als ons in pauwekleuren het geluk geteekend wordt, dat onder een fascistisch régime aan kerk en godsdienst beschoren zal zijn.

Waarom zijn wij toch zoo eigenzinnig om onder de valsche goden, voor welke we niet knielen willen, ook den afgod van den absoluten staat te rekenen? Wij zien toch in fascistisch Europa welk een